

KIMITOÖN

MILJÖ- OCH KLIMATPROGRAM

2022–2030

Reviderad enligt mellanutvärdering (fullmäktige 10.6.2024)

**Kimitoön
Kemionsaari**

Sammanfattning.....	3
Förord.....	4
Centrala begrepp.....	5
Utgångsläge	6
Miljöns tillstånd.....	6
Koldioxidutsläppen på Kimitoön	6
Naturens mångfald.....	8
Skärgårdshavet och vattendragen.....	10
Miljöarbetet hittills	12
Kommunens strategi	13
Beredningen av miljöprogrammet	14
Miljö 2030	16
Miljöprogrammets struktur	16
Målsättningar	17
Teman	17
Genomförande av miljöprogrammet.....	20
Uppföljning av miljöprogrammet.....	20
Mätare.....	21
Källor.....	23
Bilaga I: Åtgärdslista	24
Samhällsstruktur och gemenskap.....	25
Trafik och transport.....	26
Energiproduktion och energikonsumtion	27
Land, skog och grönområden	28
Närmat.....	30
Skärgårdshavet och vattendragen.....	31
Miljöfostran och samarbete.....	32

SAMMANFATTNING

Klimatpolitiken har under de senaste åren förändrats märkbart, och de åtstramade klimatmålen innebär ökad reglering både på EU-nivå och nationell nivå. Kommunerna har en avgörande roll när det gäller att motverka klimatförändringen, eftersom de kan dela upp stora internationella klimatmål i mer konkreta åtgärder. Den 3 mars 2022 godkände Finlands regering en proposition med förslag till ny klimatlag. Finlands miljöcentral har i samband med klimatlagens uppdatering utarbetat en rekommendation om att kommunerna åläggs att utarbeta en klimatplan som ska redogöra för kommunorganisationens egen verksamhet för att begränsa klimatförändringarna, samt för kommunens roll i att styra invånare och andra aktörer till att minska utsläppen. Klimatlagen reformeras för att Finland ska uppnå sina mål om klimatneutralitet 2035 samt klimatmålen på internationell nivå och EU-nivå. Egentliga Finlands mål är att vara klimatneutralt före 2035 i enlighet med den landskapsomfattande klimatfärdplanen.

Ett aktivt miljöprogram har även en positiv inverkan på kommunens näringsliv och attraktivitet. Lokala företag kan se kommunens miljöarbete som en bidragande faktor till både stabilare verksamhetsmiljö och möjligheter till nya affärsverksamheter, medan en livskraftig natur är attraktiv både för invånare och turister.

I februari 2022 slog kommunens styrgrupp för miljöprogrammet fast ramarna för programuppdraget. Miljöprogrammet har utarbetats med fokus på delaktighet. Redan i början av processen stod det klart att fokus på enbart klimatfrågor inte är nog, utan att programmet även måste omfatta Kimitoöns mångsidiga, unika natur och omgivning. Processen inleddes formellt med en invånarenkät, som många deltog i. På basis av enkätresultaten ordnades fyra workshoppar för tjänstemän och inbjudna parter från bland annat organisationsfältet. Programarbetet presenterades och bearbetades vidare under fullmäktiges aftonskola 28.4.2022. Valonia, expertorganisation för kommunerna i Egentliga Finland i frågor som rör hållbar utveckling, har varit en aktiv samarbetspart i processen.

Programmets vision och mission bygger direkt på kommunens strategi. Tre olika fokusområden har tagit form under processens gång och utifrån dessa har programmets centrala mål formats: kolneutralitet, naturens mångfald och vattendragens förbättrade tillstånd. Målen har en betydande roll till exempel i kommande ansökningar om extern finansiering för miljöåtgärder. De centrala målen har i sin tur delats upp i tematiska mål- och åtgärdsenheter som kan fungera som stöd för kommunen i den årliga verksamhets- och budgetplaneringen, också över avdelningsgränserna.

FÖRORD

Kimitoön är en stark, smart liten kommun. Vid årsskiftet hade vi 6617 invånare, vilket är betydelsefullt eftersom det är fler än året innan. Det är första året under Kimitoöns kommuns historia som befolkningen ökade. Vi har ett utmärkt geografiskt läge, omsluten av det vackra men känsliga Skärgårdshavet. Vårt företags- och serviceutbud är något helt unikt för en kommun i vår storlek. Vi tror på oss själva och våra möjligheter.

Kommunens nya miljöprogram är viktigt på många plan. Programmet görs i tätt samarbete med kommuninvånare och föreningar och diskussionerna om bland annat naturens mångfald har visat på brett intresse för miljöfrågor.

Vad gör Kimitoön speciell? Jag skulle säga att vi är en mångsidig och mångfacetterad helhet. Vår levnadsmiljö är byggd av brukssamhällen, skärgårdsmiljöer och jordbruk. Vår bebodda skärgård med sitt starka näringsliv lockar årligen till sig över hundratusen deltidboende invånare, båtresenärer och dagsbesökare. Det betyder att vi lever med naturen och mångfalden på fler än bara ett sätt här på Kimitoön. Frågorna har alltid fler dimensioner och olika infallsvinklar. Det gör jobbet kring klimatfrågorna intressant – och också utmanande. Man kan säga att mångfalden i naturen återspeglar sig i en mångfald av levnadssätt här på Kimitoön. Det är en otrolig styrka, som vi ska värna om.

Framtiden kommer att bestå av nätverk och kommunens roll kommer allt mer att vara en aktiv partner. Ett aktivt, gränsöverskridande och framgångsrikt miljöarbete är en av de viktigaste byggstenarna för hela kommunens livskraft.

– Erika Strandberg, kommundirektör

CENTRALA BEGREPP

- Kolavtryck – klimatutsläpp som orsakas av människans aktivitet. Kan fastställas för ett företag, en organisation, en verksamhet eller en produkt. Förutom koldioxidutsläpp beaktar det andra betydande växthusgasutsläpp, så som av metan och lustgas.
- Koldioxidekvivalenter (CO₂e) – ett mått på utsläppen av växthusgaser. Olika växthusgaser bidrar olika mycket till växthuseffekten. Med begreppet "CO₂e" får man ett gemensamt mått för alla olika utsläpp av växthusgaser och deras inverkan på klimatet.
- Kolneutralitet – avser allmänt att man producerar endast den mängd koldioxidutsläpp som man kan binda. Kolavtrycket för ett kolneutralt samhälle, produkt eller ett kolneutralt system är alltså noll under hela livscykeln.
- Kolsänka – vilken som helst process, verksamhet eller mekanism, som avlägsnar växthusgas från atmosfären. Kolsänkor mäts med den mängd koldioxid som de avlägsnar från atmosfären.
- Kulturbiotoper – även kallade vårdbiotoper, är naturtyper som huvudsakligen är formade av ängs- och beteshushållning, t.ex. ängar, hagmarker, skogsbeten och hedar.
- Växthusgaser – gaser som påverkar klimatet, bl.a. koldioxid (CO₂), metan (CH₄) och lustgas (N₂O). Dessa gaser finns naturligt, men mänskliga aktiviteter har väsentligt ökat utsläppen av växthusgaser.

UTGÅNGSLÄGE

Miljöns tillstånd

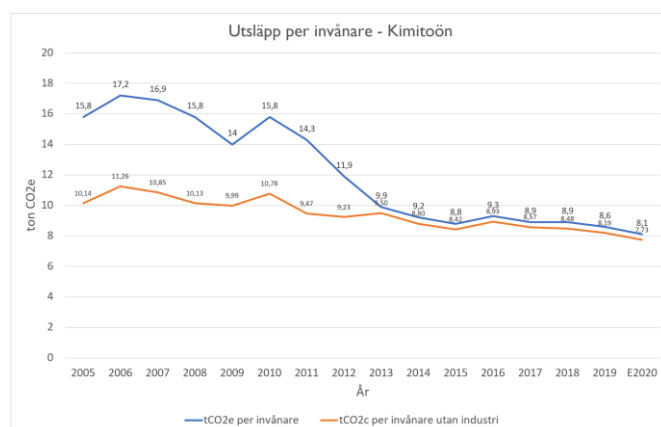
Kimitoön har en mångsidig miljö med varierande landskap, från karga skär i yttre skärgården till vida åker- och skogsmarker på huvudön. Både skärgården och kulturlandskapen bidrar till att göra Kimitoön till en unik plats i Finland.

Globalt sett är klimatförändringen och minskningen av naturens mångfald de största pågående ändringarna i miljön. Förutom dessa påverkas Kimitoöns miljö av Östersjöns och speciellt Skärgårdshavets dåliga tillstånd. För att motverka dessa ändringar krävs nya samarbets- och koordinationsmodeller både på lokal och nationell nivå.

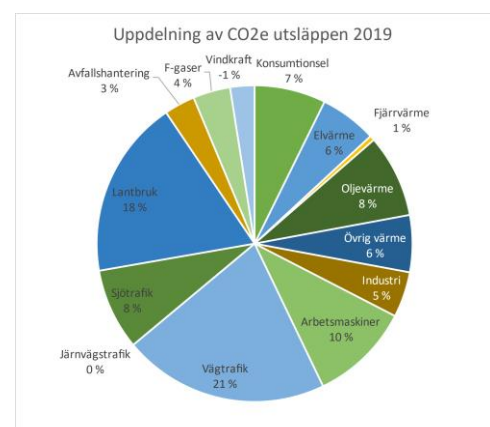
Koldioxidutsläppen på Kimitoön

I målsättningarna för regeringsprogrammet 2019 fastställs att Finland ska vara kolneutral år 2035 och det första fossilfria välfärdssamhället. Detta kräver snabba minskningar av utsläppen i alla sektorer såväl som en ökning av kolsänkor för bindandet av växthusgaser.

Utvecklingen av växthusgasutsläppen på Kimitoön har varit positiv de senaste 15 åren, främst på grund av minskningen av den tunga industrin i början av 2010 talet (Figur 1). I dagens läge är vägtrafiken, lantbruket och arbetsmaskiner de största källorna till växthusgaser på Kimitoön tillsammans utgör de nästan 50 % av utsläppen (Figur 2).

Figur 1: Kimitoöns CO₂ utsläpp i koldioxidekvivalenter med och utan industrin per invånare 2005–2019 + prognos för 2020 (Syke)

Figur 2: Uppdelning av CO₂e-utsläppen på Kimitoön 2019 (Syke)

Personbilarna utgör en stor del av vägtrafikens totala utsläpp på Kimitoön: 62 % av utsläppen kommer från personbilar och 38 % från tung trafik. På nationell nivå är Finlands mål att halvera utsläppen från vägtrafiken före 2030. Kommunerna kan bidra till detta genom att utveckla kollektivtrafikens och lätta trafikens attraktivitet samt genom att främja förnyandet av bilbeståndet. För att öka antalet fordon med låga utsläpp kan kommunen utveckla infrastrukturen, till exempel genom att öka antalet laddningsstationer för elbilar. För närvarande finns det offentliga laddningsstationer på fem olika ställen på Kimitoön, alla upprätthållna av privata aktörer.

Lantbrukets utsläpp orsakas främst av metan- och lustgas från djurens fodermältning samt gödselhantering och kväveomvandling i mark. På nationell nivå utgör lantbrukets utsläpp cirka 10 % av Finlands totala växthusgasutsläpp; på Kimitoön är andelen betydligt större (18 %) på grund av den stora åkerarealen. En stor del av allt som odlas på Kimitoön används utanför ön men enligt nuvarande kalkylmodeller belastas utsläppen på den ort där de skapas, inte där slutprodukterna används. Lantbrukets växthusgasutsläpp har hållits på samma nivå i Finland de senaste 10 åren, även på Kimitoön. Lantbruket på Kimitoön består främst av åkerodling: 85 % av Kimitoöns växthusgasutsläpp från lantbruket kommer från odlingsmark och endast 15 % från djurens matsmältning och stallgödsel.

Jordbrukets miljöbelastning styrs redan av lagstiftning både på nationell nivå och på EU-nivå, bl.a. genom CAP-programmet. Lantbruket följer CAP-programmet, LFA-programmet och miljöprogrammet som är utarbetade av miljöministeriet och EU. Dessutom styr tvärvillkoren och nitratdirektivet jordbrukets verksamhet. Anslutningsprocenten till miljöministeriets miljöprogram är högre än 95 %. Lantbruket kan vara ett effektivt verktyg i arbetet mot klimatförändringen: genom att använda lantbruksmetoder som främjar lagring av organiskt material i jordmånen kan jordbruket bidra till att minska mängden koldioxid i atmosfären och bromsa förändringar i klimatet. Användningen av kvävefixerande grödor i stället för industrigödsel kan ytterligare bidra till att minska utsläppen från konstgödselindustrin.

Skogarna och ett hållbart skogsbruk fungerar som en effektiv kolsänka; enligt olika kalkyler binder skogarna 30–60 % av de årliga CO₂e-utsläppen i Finland. I hållbart skötta skogar fungerar även själva jorden i skogen som en stor kolsänka, och genom att lämna kvar dött virke i skogarna binds det insamlade kolet för en lång tid i jordmånen.

Oljeuppvärmningens andel av växthusgasutsläppen kan förväntas minska raskt under de kommande åren tack vare olika direkta finansiella stöd som staten erbjuder.

Kimitoön är med i den obundna tjänsten CO2-raportti.fi som sammanställer och publicerar statistik över växthusgasutsläppen på vecko- och årsnivå. CO2-statistiken är även tillgänglig för allmänheten på adressen www.co2-raportti.fi.

Enligt CO2-raportti är de totala växthusgasutsläppen per invånare på Kimitoön aningen under landets medeltal: utsläpp per invånare på Kimitoön var 5,7 ton CO₂e 2020, medan landets medeltal var 5,8 ton CO₂e. Utsläpp från elanvändningen på Kimitoön var 0,5 ton CO₂e/invånare 2020, vilket är 50 % högre än landets medeltal. Det här beror på att kommunen har många fritidsbostäder och de räknas inte med i invånarantalet, men deras elförbrukningen räknas med i utsläppen.

Högsåra vindpark producerade 15GWh elektricitet år 2020, vilket motsvarar 17 % av hela Kimitoöns elkonsumention. Kalkylmässigt minskade detta växthusutsläppen på Kimitoön med 1100 ton CO₂e, vilket motsvarar 0,15 ton CO₂e per invånare.

Naturens mångfald

Både klimatförändringen och människans påverkan har lett till att naturens mångfald, det vill säga antalet olika arter i naturen, har sjunkit. Enligt en kartläggning som gjorts av miljöministeriet 2019 var 11,9 % av alla kartlagda arter utrotningshotade i Finland. Trenden är klart stigande: antalet utrotningshotade arter hade stigit med 13 % sedan den föregående kartläggningen 2010. Kartläggningen täcker såväl djur och insekter som växter och svampar.

De flesta utrotningshotade arterna lever i skogar (31,2 %) samt i kulturbiotoper och andra miljöer som har förändrats på grund av människans aktiviteter (24,4 %). De största orsakerna till minskningen av naturens mångfald är förändringar i skogar som beror på skogsvård, färre gamla urskogar, mindre dött virke, samt av att öppna miljöer växer igen. Minskningen av pollinerare och dess effekt på grödor är något som har uppmärksammat mycket under senaste tiden.

Skadliga invasiva arter; växter och djur, dvs arter som inte tillhör vår naturliga miljö men som spridits till nya omgivningar på grund av människans verksamhet, är också ett hot för naturens mångfald. Om en invasiv främmande art som ingår i unionsförteckningen eller en invasiv främmande art av nationell betydelse förekommer på en fastighet, ska fastighetens ägare eller innehavare se till att skäligen åtgärder vidtas för att utrota eller innesluta arten, om förekomst av den invasiva främmande arten eller spridning av den kan orsaka betydande skada för den biologiska mångfalden eller medföra fara för hälsa eller säkerhet.

Skogen på Kimitoön har aktivt använts som ekonomiskog, men det finns ännu områden med över 80 år gammal skog, speciellt i södra delarna av ön och i skärgården. Här finns även 9,8 km² kartlagda kulturbiotyper; av dessa är 6,8 km² under skötsel enligt kartläggningen.

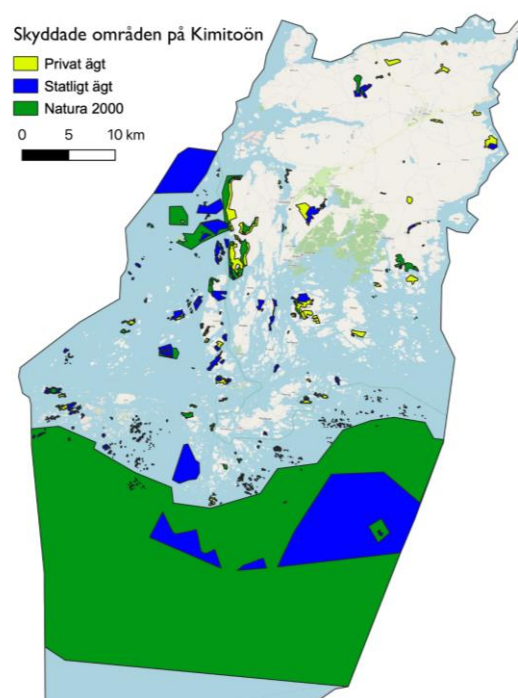
Havsområdena på Kimitoöns område har fyra områden som räknas till Finlands ekologiskt betydelsefulla marina undervattensmiljöer: Salpausselkä III sandåsen väster om Ölmos, Högsåra djupet, ytter-skärgården och Halikko viken. Kimitoöns vatten har även många viktiga områden för förökningen av olika fiskarter såsom gös, abborre och gädda, bland dem Lappdalsfjärden, Norrlångviken, Västanfjärdsviken och Norrfjärden.

Totalt har 180 km² land- och vattenområden skyddats på Kimitoön, varav 32 km² på land, vilket motsvarar 4,6 % av hela kommunens landyta. Utöver detta finns det även 900 km² olika Natura 2000-områden på Kimitoöns område, varav 33 km² på land. En del av de privata och statliga skyddade områdena ingår även i Natura 2000-områdena (Figur 3). Skärgårdshavets nationalpark ingår i de statligt skyddade områdena.

Nuvarande lagstiftning är inte i sig tillräcklig för att bevara naturens mångfald, utan även frivilligt skyddande av områden krävs för att garantera tillräckliga levnadsområden för olika arter. Det ska reserveras finansiering för skyddande.

Det finns även andra åtgärder för att öka naturens mångfald än att skydda områden. Välskötta ekonomiskogar, betesmarker, våtmarker, ängar och planteringar mm. bidrar alla till naturens mångfald samtidigt som områdena fortfarande kan användas av människan. I vissa fall kan detta vara effektivare lösningar än ett direkt skydd. Statens miljöersättning används redan nu för att minska miljöbelastningen och öka den biologiska mångfalden inom jord- och skogsbruket.

Det enklaste och effektivaste sättet att motverka minskningen av naturens mångfald är att se till att det finns tillräckliga, naturliga livsmiljöer för arterna i vår natur.

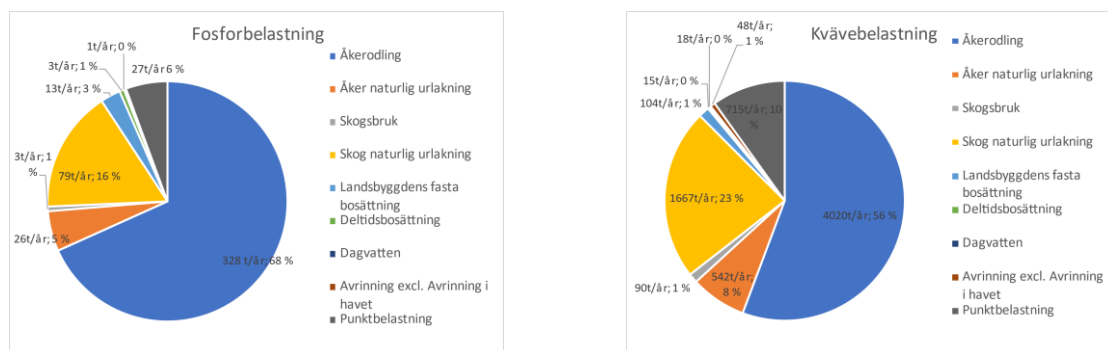
Figur 3: Skyddade områden och Natura 2000-områden på Kimitoön (Syke)

Skärgårdshavet och vattendragen

Östersjön räknas till ett av de mest förorenade haven i världen. Övergödning orsakar de största problemen, vilket kan ses i ökade algbloomingar samt syrefattiga och döda områden längs botten. HELCOM, konventionen för skyddandet av Östersjöns marina miljö, listade år 1992 162 så kallade "hot spot"-områden, som är Östersjöns största belastningskällor. Den enda hot-spotten kvar på Finlands område är belastningen från jordbruket i Skärgårdshavets avrinningsområde som omfattas av vattenområden i Egentliga Finland (Auraån, Pemarån, Saloregionen och skärgårdshavet) och Satakunta (Euraån, Lappån, Karviaån Kumo älv och Bottenhavet).

Beslut om en ny färdplan för att stryka belastningen från jordbruket i Skärgårdshavet från listan över Östersjöns värsta belastningskällor togs av regeringen 2021. Färdplanen innehåller tio åtgärder som syftar till att senast 2027 uppnå målet att strykas från hotspotlistan.

De största orsakerna till övergödning är fosfor och kväve som samlas i havet från olika källor. För skärgårdshavets del är åkerodling den största källan: under 2010–2020 var åkerodlingens andel 56 % (4020 ton/år) av Skärgårdshavets kvävebelastning och 68 % (328 t/år) av fosforbelastningen (Figur 4). Avloppens andel av belastningen av hela skärgårdshavet har minskat i och med effektivare reningsverk och striktare krav på behandlingen av avloppsvatten i glesbygden.

Figur 4: Skärgårdshavets genomsnittliga kväve- och fosforbelastning 2010–2020. Till punktbelastning hör bl.a. avloppsreningsverk, industri, fiskodling, djurgårdar, och avfallshantering (Syke/VEMALA, mtk.fi)

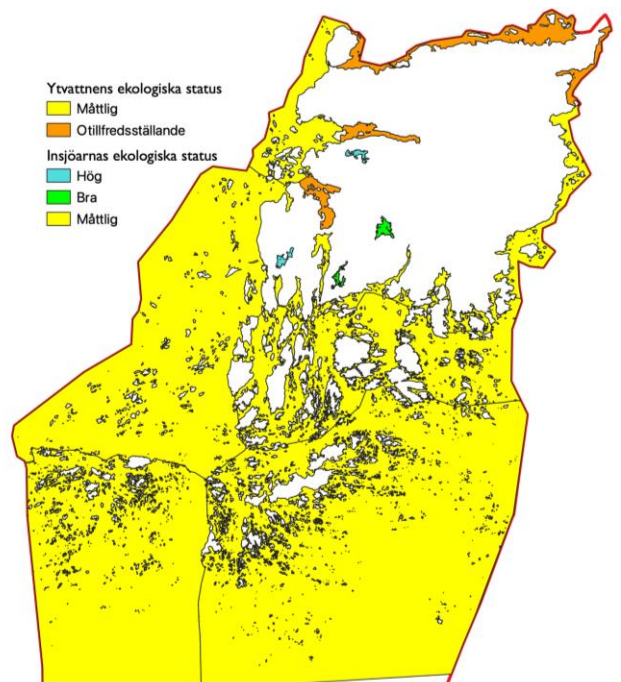
Havens ekologiska tillstånd kring Kimitoön har klassificerats som måttligt, förutom Norrfjärden, Bergholmsfjärden och Norrlångviken samt havsområdena norr och nordöst om Kimitoön, vars tillstånd klassificeras som otillfredsställande.

Insjöarnas ekologiska tillstånd är bättre. Deras ekologiska tillstånd klassificeras som antingen högt eller gott (Figur 5). Bäckarna på Kimitoön har nyligen kartlagts av Valonia. I kartläggningen identifierades både restaureringsbehov och delar som var i bra, naturligt skick. I Sunnanån hittades vilda havsöringar.

God markstruktur och fungerande dränering tillsammans med hållbara jordbruksmetoder minskar

belastningen på vattendragen. Jordbrukarna deltar aktivt i förbättringsåtgärder för vattendragen t.ex. genom frivilliga miljöstöds- och ersättningsprogram samt olika projekt. Till åtgärdslistan hör många åtgärder som minskar belastningsrisken för vattendragen, såsom precisering av gödslingsmängderna, strukturställning, fiber- och gipsbehandling av åkrar, växttäckning vintertid, fånggrödor, åtgärder för spridning av gödsel, täckdikning, skyddszoner och våtmarker.

Finlands andel av Östersjöns fosfor- och kvävebelastning 2018 var cirka 11 % respektive cirka 9 %. Fiskeindustrin, speciellt fångsten av vilda Östersjöfiskar, är ett av de effektivaste sätten för att minska befintliga näringsämnen i havet. År 2013 avlägsnade finska fiskeindustrin 570 ton fosfor och 3000 ton kväve från Östersjön. Majoriteten av denna fiskefångst bestod av strömming och vassbuk. Genom att öka fisket av Östersjöfiskar och speciellt mörtfiskar på Kimitoöns vattenområden skulle man kunna bidra till att minska övergödningen. Slätter av vattenväxter är ett annat sätt att ta bort näringsämnen från havet om biomassan inte lämnas kvar på stranden eller i vattnet. I dessa områden kan det finnas utvecklingspotential för att skapa sysselsättning och nya lokala värdekedjor på Kimitoön samtidigt som man bidrar till att minska näringsämnen i havet.

Figur 5: Vattendragens tillstånd (Syke)

Miljöarbetet hittills

Kimitoöns kommun har redan före detta miljöprogram aktivt arbetat med miljöärenden i sin verksamhet. Nedan är ett plock av åtgärder som redan gjorts.

Minskandet av utsläpp

- CO₂-utsläpp från kommunens egna fastigheter har minskats genom att övergå från olja till andra uppvärmningsmetoder i alla kommunens byggnader.
- Nybyggen och renoveringar har genomförts så att 75 % förses med energi från förnybara energikällor.
- Övergång från oljebaserad fjärrvärme till flisbaserad: Kimito 2004 och Dalsbruk 2012.
- Kimitoöns värme använder lokalproducerad flis och hyggesrester, 2021 ca 80 % av bränslet lokalproducerat, 35 % hyggesrester.
- Kommunen använder ca. 40–50 % mindre städkemikalier än vad skulle vara fallet om vi städade på traditionellt sätt, alltså enbart med kemikalier.
- Skolorna serverar vegetarisk alternativ varje vecka, var tredje vecka en vegetarisk dag för alla.
- Bensindrivna småmaskiner ersätts med elektriska/batteridrivna.
- Strängare utsläppskrav i upphandlingar på färdtjänster och transporter.
- Ökat distansarbete och distansmöten samt papperslöst arbete t.ex. med elektroniska underskrifter.

- Olika energibesparande lösningar i kommunens fastigheter, t.ex. LED belysning i Dalsbruks idrottshall.

Skärgårdshavet

- Belastningen av näringsämnen från kommunens reningsverk till Skärgårdshavet har minskat. avsevärt från medeltalet 2010–2015: fosforbelastningen har sjunkit med 78 % och kvävebelastningen med 40 %.

Naturens mångfald

- Kommunen har delvis i samarbete med byaföreningar och privata aktörer byggt flera vandringsleder på sitt område för att främja friluftsliv.
- Bekämpning av skadliga invasiva arter på kommunens mark.
- 128,6 ha skog har sålts i Kulla för att anslutas till Kone stiftelsens nya skyddsområde.
- Skötselinsatser av totalt tre hektar ängar i Dalsbruk via Helmi-programmet.
- Död ved har lämnats kvar vid frisbeegolfbanan för insekter; vid fritidsplatserna planteras nya buskar och träd och onödig klippning och trimning minskats.

- Användningen av bekämpningsmedel och konstgödsel på kommunens fritidsplatser och sportplaner har begränsats, skyddsområden till diken har införts.

Övrigt

- Miljöfostran som en central del av utbildningen, bl.a. miljö, hållbarhet, återanvändning, energibesparing etc.
- Sortering av avfall i skolorna.
- Taalintehtaan koulu har "Grön flagg" miljömärke.

Kommunens strategi

Klimatarbetet är en central del av kommunens strategi och miljöprogrammet hör till ett av de främsta stödprogrammen. Den nya strategin beaktar miljön och klimatet som naturliga och viktiga tyngdpunktsområden då verksamheten för de kommande åren stakas ut.

Vision:

År 2030 är vi en attraktiv, hälsofrämjande boendekommun med en välkomnande gemenskap djupt rotad i bygdens historia och med moderna, klimatsmarta lösningar på vardagens behov. Vi tar fullt vara på vårt läge, med en levande skärgård, en rogivande natur och en grönskande landsbygd som självklara utgångspunkter

Mission:

I ett klimatsmart Kimitoön är både vatten och gröna ytor en viktig resurs och förutsättning för det goda livet. För att gå mot kolneutralitet satsar vi på fungerande infrastruktur gällande transport av såväl människor, gods som bittar. Vi främjar skogarnas och vattendragens välmående på vårt område och minskar koldioxidutsläppen i vår egen verksamhet. Vi gör invånarna och personalen medvetna om hållbar utveckling och uppmuntrar dem att ta till sig hållbara handlingsätt.

Figur 6: Vision och mission från Kimitoöns kommuns strategi

För att genomföra miljöprogrammet krävs ett aktivt samarbete mellan kommunen och företag och föreningar. Som en del av strategin utvecklar kommunen systematiska sätt för att jobba tillsammans även inom miljöprogrammet.

BEREDNINGEN AV MILJÖPROGRAMMET

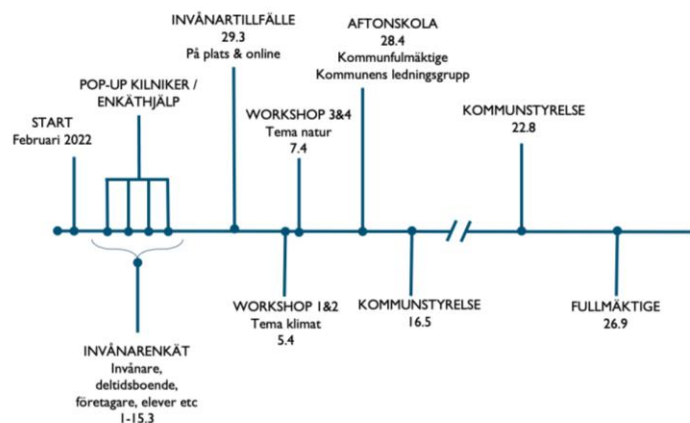
Kommunens ledningsgrupp konstaterade 2021 att ett nytt miljöprogram ska utarbetas, där avdelningen för miljö och teknik är programägare. En styrgrupp för miljöprogramarbetet tillsattes och i februari 2022 beslutade styrgruppen starta programarbetet, med målsättningen att ha programmet klart för behandling i kommunfullmäktige 30.5.2022. Avdelningen för miljö och teknik är beställare av programmet och utvecklingsavdelningen genomför uppdraget.

Utgångsläget för programarbetet har varit delaktighet. Principen har varit att involvera berörda grupper (invånare, företag, föreningar, deltidsboende etc.) så att deras åsikter, önskemål och behov kan få plats i programprocessen. Då miljöprogrammet byggs upp i samarbete med olika parter och då möjligheterna att påverka är en del av processen får programmet en sund förankring hos både invånare, beslutsfattare och tjänstemän. Samtidigt främjas medborgaraktiviteten och intresset för miljöfrågor.

Mål och åtgärder som planerats tillsammans på bred front fungerar i bästa fall även som riktlinjer och inspiration för företag och föreningar i deras egen vardag och verksamhet, vilket i sin tur ger större effekt i miljöarbetet. Samarbete är en nyckelfaktor också då nya projekt planeras och finansiering söks för olika åtgärder.

Kommunikation har varit en viktig del av processen. Allmänheten har informerats om programarbetets olika skeden och engagerats bland annat genom en invånarenkät och ett öppet invånartillfälle. Vidare har resultaten behandlats i brett representerade workshoppar. Processens olika skeden visas i Figur 7.

Figur 7: Miljöprogrammets arbetsprocess

Själva arbetet med programmet skett under en relativt kort, men desto intensivare, period på drygt tre månader. Processens operativa del har drivits av en tämligen liten arbetsgrupp med personal från utvecklingsavdelningen. I vissa tematiska frågor har lokala sakkunniga ställt upp med värdefullt referensstöd. Därutöver har arbetsgruppen fått värdefull hjälp av Valonia genom hela processen. Valonia är en opartisk expertorganisation för kommunerna i Egentliga Finland i frågor som rör hållbar utveckling.

Modellen för själva programdokumentet grundar sig på en blandning av intryck och erfarenheter från övriga kommuners motsvarande program, arbetsgruppens egna prioriteringar och berörda parter kommentarer. Som referensmaterial har bland annat följande dokument använts: Egentliga Finlands klimatfärdplan, Kommunförbundets handbok för kommunernas klimatarbete och Finland miljöcentrals slutrapport "Kunnan ilmastosuunnitelman toteuttamisvaihtoehto ilmastolaissa".

En invånarenkät gjordes för att kartlägga åsikter om miljöprogrammets innehåll och prioriteringar av åtgärder. Enkäten delades in i fyra huvudteman: Klimat, Land och Skog, Vatten samt Bebyggda områden. Förutom dessa kartlades den nuvarande synen på miljöns tillstånd, nuvarande välskötta miljöaspekter och utvecklingsförslag.

Enkäten var öppen på webben i två veckor, 1–15.3. Under denna tid synliggjordes enkäten i flera olika kanaler: i massmedier, på kommunens hemsida och på sociala medier. Fyra pop-up-kliniker ordnades där invånarna kunde få hjälp med att besvara enkäten om de inte hade tillgång till internet. På klinikerna fanns även pappersversioner tillgängliga.

Enkäten fick totalt 429 svar. Svaren presenterades vid ett invånartillfälle 29.3 i Villa Lande med 40 deltagare, både på plats och online. Enkätresultaten finns tillgängliga på miljöprogrammets webbsida: https://www.kimitoon.fi/bo_miljo/kommunens_miljoprogram.

Fyra öppna workshoppar ordnades för att ytterligare bearbeta konkreta åtgärder och få feedback på de åtgärdsförslag som utarbetats utifrån enkätens svar. Workshopparna delades in i två olika teman: Klimat och Natur. Totalt 46 personer deltog i workshopparna.

Miljöprogrammet presenterades i en aftonskola för fullmäktige där 17 ledamöter deltog. Under aftonskolan prioriterade man målsättningsalternativen och samlade in kommentarer samt förslag för åtgärder. Valonia har deltagit vid alla tillfällen som experthjälp och har både agerat facilitator och hållit presentationer.

Miljöprogrammet behandlades första gången av kommunstyrelsen 16.5 men remitterades. Styrelsen ansåg att programmet behöver en mer ambitiös målsättning, bland annat när det gäller minskandet av växthusgasutsläppen på Kimitoön, samt programmets omfattning, som enligt styrelsen behöver utökas. Programmet uppdaterades enligt styrelsens önskemål och skickades för kommentarer till styrelsemedlemmarna före en ny behandling 22.8.

MILJÖ 2030

Miljöprogrammets struktur

Kommunens verksamhet är en viktig del av det totala miljö- och klimatarbetet i kommunen. Samarbete mellan kommunen, företag, föreningar och privatpersoner krävs för att nå bästa möjliga resultat. Miljöarbetet handlar om större helheter som sällan begränsar sig till tomtgränser eller enskilda verksamheter. Detta öppnar nya möjligheter för kommunens verksamhet där kommunen kan ta en roll som koordinator och samordnare; kommunen kan identifiera större helheter och finansieringsmöjligheter för miljöärenden.

Kommunens roll ska inte begränsas till att minska sitt eget miljöfotavtryck, utan med en aktiv miljöverksamhet kan kommunen öka sitt s.k. miljöhandavtryck och bidra till en positiv utveckling av miljön på Kimitoön.

Målsättningar

Miljöprogrammet är format kring tre huvudsakliga målsättningar: kolneutralitet, naturens mångfald och vattendragens förbättrade tillstånd.

KOLNEUTRALITET

Kimitoöns kommun binder sig genom detta miljöprogram att sträva efter kolneutralitet år 2035 genom att minska områdets totala växthusgasutsläpp till år 2030 med 80 % från nivån år 2012.

NATURENS MÅNGFALD

Kimitoöns kommun arbetar för att bevara en rik och varierad natur och för att värna om den biologiska mångfalden. Kommunen kommer att beakta särskilt haven, vattendragen, skogarna, öppna landskap, kulturbiotoper och andra betydelsefulla miljöer i sin verksamhet.

VATTENDRAGENS FÖRBÄTTRADE TILLSTÅND

Kimitoöns kommun förbinder sig att arbeta för Skärgårdshavets och vattendragens välmående och återhämtning. Vattendragens nedskräpning och belastningen av näringsämnen så som fosfor och kväve från olika källor minskas och vattendragen beaktas i planeringsarbetet.

Teman

Målen är stora helheter och för att nå dem fastställts konkreta åtgärder. Åtgärderna delas in i olika teman:

- Samhällsstruktur och gemenskap
- Trafik och transport
- Energiproduktion och energikonsumtion
- Land, skog och grönområden
- Närmat
- Skärgårdshavet och vattendragen
- Miljöfostran och samarbete

Varje tema har specifika mål och åtgärdselheter, som i sin tur delas in i specifika åtgärder. Åtgärderna har en avdelning eller ett organ som ansvarar för genomförandet.

Samhällsstruktur och gemenskap

Mål	Åtgärdsområden
1. Kommunen fungerar miljömedvetet i all sin verksamhet	• Miljöaspekter tas i beaktande i kommunens dagliga verksamhet • Avfall sorteras i kommunens alla verksamhetspunkter
2. Effektiviserad återvinning på hela kommunens område	• Sorteringsmöjligheterna på hela kommunens område förbättras

Trafik och transport

Mål	Åtgärdsområden
1. Förbättrade kollektiva och lätta trafikförbindelser	• Kollektivtrafiken och lätta trafiken utvecklas • Effektivisering av transporter
2. Trafikens CO ₂ e utsläpp sänks med 50 % till 2030	• El- och andra energiformer främjas inom trafiken

Energiproduktion och energikonsumtion

Mål	Åtgärdsområden
1. Energianvändningen har blivit mer effektiv och har förnyats: omfattande användning av nya energiformer med låga utsläpp och nya typer av lösningar för energidistribution och användning	• Energieffektiviteten i kommunens verksamhet ökas så att energiförbrukningen minskar med 7,5% fram till 2025 • Stöda utvecklandet av nya energiformer • Information om energireformer, energieffektivisering och energisparande till invånare, företag och föreningar
2. Växthusgasutsläppen från värmande av fastigheter sänks med 50 % fram till 2030	

Land, skog och grönområden

Mål	Åtgärdshelheter
1. Kommunens egna skogar är en värdefull del av miljön	- Kommunens egna skogar vårdas på ett målmedvetet sätt - Kommunen främjar skyddandet av viktiga naturområden
2. Naturens mångfald bevaras aktivt på hela kommunens område	Kommunen arbetar aktivt för att förbättra naturens mångfald

Närmat

Mål	Åtgärdshelheter
1. En aktiv lokal marknad för högklassig närmat bidrar till livskraftiga landsbygdsnäringar	- I kommunens verksamhet tillreds och serveras ansvarsfull, hållbar mat av finländska råvaror - Kommunen samarbetar tätt med närmapsaktörer för branschutveckling - Utveckla den lokala matkulturen, främst så att barnen lär sig

Skärgårdshavet och vattendragen

Mål	Åtgärdshelheter
1. Rena och friska vattendrag	Belastningen av näringsämnen i vattendragen minskas
2. Ekologiskt viktiga undervattensmiljöer mår bra	- Skyddandet av ekologiskt viktiga undervattensmiljöer - Informera och främja samarbete för förbättrade vattendrag

Miljöfostran och samarbete

Mål	Åtgärdshelheter
1. Miljöfostran för alla åldrar	Miljöfostran för alla åldrar
2. Samarbete för en bättre miljö	Kommunen främjar samarbetsmodeller i miljöärenden
3. Samarbete för hållbara arbetsplatser	Förstärkning av kunskandet för en rättvis och hållbar omställning i avsikt att skapa nya arbetsplatser

Miljöprogrammets åtgärder är listade i bilaga 1. Listan är inte heltäckande för hela perioden utan nya åtgärder läggs till i listan under programperioden.

Genomförande av miljöprogrammet

För att nå målen i miljöprogrammet krävs både interna och externa resurser. För tillfället finns det mer finansiering för miljö- och klimatåtgärder än någonsin tidigare, både nationellt och från EU. Kommunen kommer aktivt att söka externa bidrag och projektfinansiering.

Utöver enskilda projekt kräver miljöprogrammets genomförande även resurser i kommunens interna verksamhet. Miljöprogrammets åtgärder och planering ska beaktas i budgeteringsarbetet.

Kommunen har begränsade möjligheter att ensam påverka de stora helheterna som miljöprogrammet omfattar; de största effekterna och nyttan kan endast uppnås genom aktivt samarbete. Många föreningar, företag och privatpersoner har ett intresse, men inte kunnande, resurser eller möjligheter att på egen hand genomföra större projekt eller miljöåtgärder. Kommunens roll som facilitator öppnar möjligheter till många större åtgärder, även med små ekonomiska satsningar. Genom att identifiera större helheter och öppna diskussioner med berörda parter kan kommunen stöda genomförandet av miljöprojekt. Genom oberoende expertorganisationer, som till exempel Valonia, eller offentliga bidrag och projekt kan kommunen ytterligare bidra med resurser.

Just denna verksamhet var ett önskemål som framkom i enkäten och workshopparna, det vill säga hjälp med att identifiera stödmöjligheter samt med planering och finansieringsansökningar med mera.

Uppföljning av miljöprogrammet

I genomförandet av miljöprogrammet följer man samma principer som i strategin. Programarbetet betonar, i enlighet med kommunstrategin, samarbete och aktivt partnerskap som främsta nyckel för framgångsrikt genomförande av programmet. Strategin med sina program styr kommunens verksamhet, prioriteringar och ekonomiplanering. I budgeten omvandlas de strategiska programmen till konkreta årliga mål och åtgärder, som utvärderas i bokslut. Uppföljningen av miljöprogrammet beaktas i fortsättningen i kommunens bokslut och verksamhetsberättelse.

Strategiperioden är 2022–2025. Då perioden är halvvägs under vinterhalvåret 2023–2024 görs en strategiutvärdering som förs till fullmäktige. I samband med det utvärderas också miljöprogrammet. Enligt klimatlagen ska kommunernas klimatprogram uppdateras en gång per fullmäktigeperiod; utgående från utvärderingen uppdateras miljöprogrammet för behandling av nya fullmäktige.

Uppföljningen av miljöprogrammet kopplas till uppföljningen av kommunens övriga ekonomi och verksamhet. Kommunen har möjlighet att ansluta sig till HINKU-nätverket (nätverket för kolneutrala kommuner) och KETS (kommunernas energieffektivitetsavtal), vars klimatmål kan följas upp med hjälp av utsläppskalkyler. En konsekvent utsläppskalkyl ger klara uppgifter om utsläppsutvecklingens riktning och om klimatarbetets framgång.

Figur 8: Genomförande och uppföljning av miljöprogrammet

Öppenheten ska fortsättningsvis vara en viktig del av miljöarbetet. Kommunen kommer att informera invånarna aktivt om dels de officiella mätarna, dels själva miljöarbetet. Informationen uppdateras på webbplatsen, där också nyckeltal och nyckelinformation kommer att finnas, så som t.ex. co2-raportti.fi:s veckovisa CO2e uppföljning för Kimitoön.

Kommunen utnämner en styrgrupp för genomförandet av miljöprogrammet. Styrgruppen leds av Miljö och Teknik-avdelningen.

Mätare

Miljöprogrammets mätare listas nedan. Mätarna baserar sig både på data från Finlands miljöcentral (Syke) och på kommunens egen uppföljning. Mätarna uppdateras årligen och trender i förändringen i målens värden sparas i mätarna.

Kolneutralitet

- Årliga CO2e-utsläpp på Kimitoön

Naturens mångfald

- Andel skyddade områden på kommunens mark som procent av kommunens totala egna markområden
- Hektar återställda områden och objekt för vård och på kommunens mark

Vattendragens tillstånd

- Ytvattens ekologiska status på Kimitoöns område
- Belastningen av näringsämnen till vattendragen från Kimitoöns område

Gemensamma mätare

- Antalet påbörjade/avslutade åtgärder
- Antal beslut med miljökonsekvensbedömning
- Antal nya åtgärder till miljöprogrammet
- € extern finansiering för miljöåtgärder

Mätarna begränsar sig inte endast till kommunens egna åtgärder utan speglar även miljöns tillstånd på Kimitoön som helhet. På detta vis beaktar mätarna även andra parter miljöarbete på området för att ge en bättre helhetsbild.

KÄLLOR

Hyvärinen, H., Usva, K., Saarenketo, P., Juhanoja, S. & Tuhkanen, E.-M. 2017. Uutta liiketoimintaa vesistöjen ravinteista. Esiselvitys. – Luonnonvarakeskus. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 39/2017.

Kuntaliitto: Ilmasto-ohjelman rakennemalli 2022

Miljöministeriet: Kansallinen pölyttäjästrategia <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-246-4>

Miljöministeriet: Kunnan ilmastosuunnitelman toteuttamisvaihtoehdot ilmastolaissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-230-3>

MTK: Saaristomeri, maatalous ja ravinnekuormitus <https://www.mtk.fi/saaristomeri>

Sitowise: Kemiönsaaren kasvihuonekaasupäästöt 2004, 2009–2020, ennakkotieto vuodelta 2021

Svenska lantbruksproducenternas centralförbunds miljöstrategi

SYKE: Kuntien ja alueiden khk-päästöt <https://paastot.hiilineutraalisuomi.fi>

SYKE: Punainen kirja <https://punainenkirja.laji.fi>

SYKE: Natura2000 alueet <https://ckan.ymparisto.fi/dataset/%7BED80465E-135B-4391-AA8A-FE2038FB224D%7D>

SYKE: Luonnonsuojelu- ja erämaa-alueet <https://ckan.ymparisto.fi/dataset/%7BC8FC4A42-A2C3-40C4-92CD-2299C688514E%7D>

SYKE: Suomen ekologisesti merkittävät vedenalaiset meriluontoalueet (EMMA) <https://ckan.ymparisto.fi/dataset/%7BFC9BAC21-48A4-4322-A299-9A19FB2BD526%7D>

SYKE, Vesikartta: https://paikkatieto.ymparisto.fi/vesikarttaviewers/Html5Viewer_4_14_2/Index.html?configBase=https://paikkatieto.ymparisto.fi/Geocortex/Essentials/REST/sites/Vesikartta/viewers/VesikarttaHTML525/virtualdirectory/Resources/Config/Default&locale=fi-FI

Varsinais-Suomen ilmastotiekartta 2030

<https://ymparistonyt.fi/teemat/hiilineutraalilounaissuomi/varsinais-suomen-ilmastotiekartta-2030/>

BILAGA I: ÅTGÄRDSLISTA

Åtgärder för de olika teman och åtgärdshelheterna är listade i denna bilaga.

Varje åtgärd bidrar till en eller flera av målsättningarna. Den huvudsakliga målsättningen som åtgärden bidrar till har markerats med ikoner:

- Kolneutralitet

- Naturens mångfald

- Vattendragens förbättrade tillstånd

Varje åtgärd skall ha en avdelning eller funktion som ansvarar för åtgärden. Ansvarsfördelningen görs under programperioden till exempel i samband med budgeteringsarbetet.

Listan är inte heltäckande för hela perioden, nya åtgärder läggs till i listan under programperioden.

Åtgärdshelhet	Åtgärder	Ansvar	Huvudsaklig målsättning
Miljöaspekter tas i beaktande i kommunens dagliga verksamhet	Vi tar i bruk miljökonsekvensbedömning i beslutsfattandet.	Alla avdelningar	
	Vi tar miljöaspekter i beaktande i våra viktigaste upphandlingar: - Fordon och maskiner - Livsmedel - Stådmaterial och städkemikalier - Nybyggen och fastighetsskötsel - Elektricitet - Informationsteknologi		
	Vi väljer klimatvänliga alternativ för våra arbetsresor genom att välja samtransporter, kollektivtrafik och distansarbete.		
	Vi främjar trähusbyggande.		
	Vi beaktar naturens mångfald och miljökonsekvenser i planläggningen och i infrabygget.		
	Vi byter ut 15 % animaliskt protein till vegetabiliskt protein fram till 12/2022.	Kost & Städ	
	Vi minskar matsvinnet (tallriks- & serveringssvinnet) med 10 % från nivån 2021 fram till 12/2023.	Kost & Städ	
	Vi byter ut 50 % av städdukarna till produkter gjorda av 100 % återvunnet material fram till 12/2024.	Kost & Städ	
	Vi fortsätter arbetet för att minska kemikalieanvändning inom städfunktionen.	Kost & Städ	
Avfall sorteras i kommunens alla verksamhetspunkter	Vi förbättrar möjligheterna till återvinning och sortering av avfall i våra fastigheter och skolor.		
Sorteringsmöjligheterna på hela kommunens område förbättras	Vi ser till att det finns sopkärl där människor rör sig, så som i park- och grönområden, på torg och liknande.		

Trafik och transport

Åtgärdshelhet	Åtgärder	Ansvar	Huvudsaklig målsättning
Den kollektiva och lätta trafiken utvecklas	a) Vi jobbar för att det ska finnas fungerande kollektivtrafik på Kimitoön samt till och från Kimitoön b) Vi jobbar för att fler ska använda kollektivtrafiken c) Vi jobbar för att utveckla koldioxidsnåla resekedjor		CO ₂
	Vi utarbetar en kartläggning över lätt trafik som omfattar hela ön och planerar utifrån den vilka projekt som ska genomföras.		CO ₂
Effektivering av transporter	Vi främjar åtgärder som minskar transportbehoven på kommunens område.		CO ₂
El och andra energiformer främjas inom trafiken	Vi bygger laddningsstationer för elbilar vid kommunens verksamhetsställen för anställda och kommunens bilar.		CO ₂
	Vi ser till att 38% av kommunens nya bilar har CO ₂ -utsläpp som understiger 50g/100km.		CO ₂
	Vi erbjuder platser för allmänna laddningsstationer till kommersiella operatörer.		CO ₂
	Vi minskar turismens lokala klimatavtryck.		CO ₂

Energiproduktion och energikonsumtion

Åtgärdsområde	Åtgärder	Ansvar	Huvudsaklig målsättning
Energieffektivitet i kommunens verksamhet ökas så att energiförbrukningen minskar med 7,5 % fram till 2025	Vi går med i kommunernas energieffektivitetsavtal (KETS).		CO ₂
	Vi ansluter oss till HINKU-nätverket med målet att minska utsläppen med 80 % till år 2030 från nivån år 2007.		CO ₂
	Vi byter gatubelysningen till energisnåla LED-lampor.		CO ₂
Stöda utvecklandet av nya energiformer	Vi kartlägger möjligheter och aktörer för produktion och konsumtion av biogas.		CO ₂
	Vi skapar en manual som stöd för hantering av projekt inom förnybar energi och lokal produktion av grön el.		CO ₂
	Vi strävar efter att genom en aktiv planläggning möjliggöra utvecklandet och byggandet av lokala, förnybara energikällor.		CO ₂
Information om energireformer, energieffektivisering och energisparande till invånare, företag och föreningar	Vi ordnar kampanjer och informationstillfällen om energirenoveringar och förnybar energiproduktion tillsammans med utomstående experter.		CO ₂

Land, skog och grönområden

Åtgärdsområde	Åtgärder	Ansvar	Huvudsaklig målsättning
Kommunens egna skogar vårdas på ett målmedvetet sätt	Vi uppdaterar skogsvårdsplanen i enlighet med tekniska nämndens beslut, dvs 30% fredning och resten kontinuitetsskogsbruk. Vi ser våra skogar som kolsänkor och kolreservoarer samt främjar mångfalden i våra skogar.		
	Vi uppgör avtal om skogsvård enligt skogsvårdsplanen med lokala och regionala aktörer.		
Kommunen främjar skyddandet av viktiga naturområden	Genom vår status som pilotområde i regeringens Skärgårdshavsprogram informerar vi om skyddsmöjligheter och utreder förutsättningarna och viljan för att skydda t.ex. genom METSO-programmet tillsammans med markägarna.		
	Vi arbetar för att genomföra åtgärder inom Helmi-programmet på våra mark- och vattenområden.		
Kommunen arbetar aktivt för att förbättra naturens mångfald	Vi utreder skogsplanteringspotentialen på vårt markområde och beskogar lämpliga platser med naturliga trädslag.		
	Vi kartlägger potentiella vårdbiotoper/kulturbiotoper på vår egen mark och skapar en behandlingsplan för dem.		
	Vi samarbetar med lokala aktörer gällande underhållet av kulturbiotoper på vår mark.		
	Vi skapar ängar och livsmiljöer som lämpar sig för pollinerare.		
	Vi arrenderar kommunens egna åkrar på lång tid för att möjliggöra en hållbar växtföljd.		
	Vi bekämpar aktivt skadliga invasiva arter på vår mark.		

	Vi går med i Luontoviisaat kunnat-nätverket.		
	Vi för in områdena för bekämpning av skadliga invasiva arter i vår interna karttjänst.		

Närmat

Åtgärdshelhet	Åtgärder	Ansvar	Huvudsaklig målsättning
Utveckla den lokala matkulturen	Vi involverar barn och unga i skolmåltidernas planering som en del av vår miljöfostran.		CO ²
	Vi skapar förutsättningar för kortare distributionskedjor genom t.ex. aktiv torgverksamhet, Reko-ringar och foodhubbar.		CO ²
	Vi tillreder vår skolmat med minst 20% lokala råvaror.		CO ²

Skärgårdshavet och vattendragen

Åtgärdshelhet	Åtgärder	Ansvar	Huvudsaklig målsättning
Belastningen av näringsämnen i vattendragen minskas	Vi identifierar åtgärder för att minska de största belastningskällorna i vattendragen och utarbetar en samarbetsplan för att förbättra vattendragens tillstånd.		
	Vi utreder möjligheterna att grunda nya våtmarker tillsammans med markägarna.		
	Vi identifierar möjligheter, platser och samarbetspartner identifieras för installation av flytande soptunnor.		
	Vi utreder lokala möjligheter och värdekedjor i användning av biomassa från slätter av vattenväxter.		
	Vi utreder översvämningsriskerna vid avfalls- och återvinningsstationerna i hamnområden.		
Skyddandet av ekologiskt viktiga undervattensmiljöer	Vi identifierar viktiga områden för undervattensmångfald och nyckelarter samt åtgärder för att skydda dessa.		
Information samt främjande av samarbete för att förbättra vattendragen	Vi informerar och jobbar aktivt för lokala samarbeten för att förbättra vattendragens tillstånd tillsammans med invånare, föreningar och företag.		
	Vi kommunicerar aktivt med övriga kommuner i Egentliga Finland om Skärgårdshavets utsläppskällor, samt föreslår system för att följa upp och analysera hur väl utsläppen begränsas.		

Miljöfostran och samarbete

Åtgärdsområde	Åtgärder	Ansvar	Huvudsaklig målsättning
Miljöfostran för alla åldrar	Vi strävar efter att en skola eller daghem vart tredje år går med i "Grön flagg"-miljöprogrammet.		
	Vi har ett kontinuerligt samarbete mellan skolorna, det lokala jord- och skogsbruket och sakkunniga.		
	Vi kommunicerar aktivt våra miljö- och klimatåtgärder via Klimatvakten, vår webbplats och våra kanaler i sociala media.		
	Vi erbjuder utbildning i cirkulär ekonomi och hållbar utveckling via kurser på vuxeninstitutet.		
	Vi ordnar årligen ett "naturstädningsjippo / bekämpningstalko" mot invasiva arter för hela ön tillsammans med lokala föreningar och företag.		
Kommunen främjar samarbetsmodeller i miljöärenden	Vi deltar i olika forum för samarbete med företag och föreningar för att främja miljö- och klimatfrågor.		
	Vi söker aktivt efter extern finansiering via projekt för miljö- och klimatarbete i samarbete med företag och föreningar.		
	Vi tar initiativ gentemot andra kommuner i Egentliga Finland för att avrinningarna till Skärgårdshavet fås under kontroll redan vid ursprungskällorna.		
	Vi ökar informationen om anpassningsåtgärder i vår verksamhet och planering.		
	Vi följer anvisningarna om ansvarsfullhet vid evenemang.		

